

יומן עברי על חורבן וארשה

הרבה זכרונות מימי השואה נכתבו בדמעה ונקי-ראים בדמעה, ובהרבה לשונות נכתבו. כעת יצא ספרו של ח. א. קפלן, "מגילת יסורין",* שנכתב עברית, והוא מקיף את השנים 1939–1942, היינו מראשית מלחמת העולם השנייה עד שנספה המ־חבר בגיטו וארשה.

קפלן היה מדקדק, סופר ומורה, ועוד בראשית ימי המלחמה רשם ביומנו: "חוק קבעתי לי, שלא להשאיר בימים היסטוריים אלה אף יום אחד בלי רשימה" (עמ' 10). ביום 9 באוקטובר 1939 רשם: "טרגדיה נוראה נחתה על עיר גדולה לאלהים", היינו על וארשה. וכך הוא ממשיך בתיאור החורבן ההולך ומחמיר מיום ליום, וב־יום 26 בנובמבר 1939 רשם: "במגילת יסורים שלנו אין לחסר אף פרט קטן. אף כי נתונים הננו כיום הנה במצוקה נוראה וחשך לנו השמש בצהרים, לא אבדה תקוותנו, שתקופת האור בוא תבוא, קיומנו בתור עם לא יכחד". קפלן דאג להנצחת זכר הצרות לדורות ורשם: "מי יתנה את צרותינו ומי ינציחן?... משורר האומה — איך?! (עמ' 96). תקווה וייאוש משמשים בעיר־בוביה ברשימות, ואנו קוראים: "ובכן, עוד לא אבדה תקוותנו... הגרמנים הם אמנם גבורי מל־חמה, אבל להם דרושה מלחמה קצרה... הומן הוא שונאם היותר גדול" (עמ' 263). עברה שנה ויור־תר והמחבר רשם: "הגיטו נעשה שדה הפקר

לרציחות, לביוות ולחמסנות ולכל מעוול ובן בליעל" (עמ' 439). ברשימות מסופר על ילדי ישראל הלומדים במסחרים ובמסירות נפש, אבל כשהם מתגלים מרביצים הנאצים בהם ואינם מבוהלים בין גדול לקטן, והרושם מסיים את דבריו ואומר: "בן אדם שמכה חינוק שלא טעם טעם חטא — אינו בבחינת אדם" (עמ' 442). בלב מלא צער וכאב הוא מתאר הילולה של יהודים, שהנאצים ביימו אותה לשם סרט, ואלה דבריו: "הפעם ציוה [השלטון הנאצי] לשמוח על יד סעודה שמנה והעלה את זה על הסרט. ולפני ימים אחדים בא לבית הקברות וציווה לעשות עיגול ולעשות ריקוד חסידי מסביב לקר־פה של גוויות ערומות, וגם זה העלה על סרט" (עמ' 495). ודברים מרים בפיו גם על ה"קהילה" היהודית מטעם השלטון הנאצי: "אחרי העלוקה הנאצית תבוא העלוקה הקהילתית. שתיהן מר־צצות את דמינו ואת לשד עצמותינו; ואין בין זו לזו אלא הבדל גזע" (עמ' 497). וזה סוף דבריו ביומנו מיום 4 באוגוסט 1942: "אם יבוא קצי — יומני מה יהא עליו? אמנם כאן בא קצו של המחבר, אבל יומנו נגנו ונשמר על ידי פולני בשם ולדיסלב וויציק, שמסר חלק ממנו למכון היהודי ההיסטורי בוורשה וחלק לד"ר א. י. כ"ץ בניו־יורק. ויורשה לי להעיר, כי בדברים: "עוף השמים הולך לנו את הקול" (עמ' 484) אין הכוונה כדברי נ. בלומנטל בהערה שם: "כנר־אה, פלוגבלאט" — עלון המחתרת", אלא שמו־עה בעל פה.

יש בספר משום מצבה ספרותית הראויה לש־מה לחורבן ורשה ולמקונו על החורבן.

א. מ. הכרמן

* ת. א. קפלן, מגילת יסורים, יומן ניטו ורשה, יוצא לאור בצירוף מכוא על המחבר ויומנו ע"י אברהם יצחק כ"ץ, עם הקדמה, הערות וביאורים מאת נחמן בלומנטל וסקירה על יומני הניטאות והי־פחנות מאת ברל מארק, הוצאת עם עובד ויד ושם, תל־אביב, תשכ"ו.